

**ОТГОВОРНОСТТА НА ДЪРЖАВАТА ЗА ВРЕДИ
ОТ ЗАКОНОДАТЕЛСТВО, КОЕТО ПРОТИВОРЕЧИ
НА ПРАВОТО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**

доц. д-р Светла Маргаритова-Вучкова*
Бургаски свободен университет

**ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ГОСУДАРСТВА ЗА УЩЕРБ,
ПРИЧИНЕННЫЙ НАЦИОНАЛЬНЫМ
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВОМ, КОТОРОЕ НЕСОГЛАСОВАННО
С ПРАВОМ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА**

Светла Маргаритова-Вучкова
Бургасский свободный университет

**THE STATE LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY NATIONAL
LAW THE LAW, WICH IS NOT IN ACCORDANCE WITH THE
EUROPEAN UNION LAW**

Svetla Margaritova-Vuchkova
Burgas Free University

***Резюме:** В настоящата статия се разглеждат проблеми за отговорността на държавата за вреди, причинени от националното законодателство, което не е в съответствие с правото на Европейския съюз. Авторът илюстрира своята теза с анализ на правна норма от Закона за приватизация и следприватизационен контрол и излага позицията си и за несъответствие на нормите на наскоро приетите изменения в Закона за банките и кредитните институции на европейските стандарти. Анализът се основава на практиката на Съда на Европейския съюз и на Европейския съд по правата на човека.*

***Ключови думи:** извъндоговорна отговорност на държавата, право на ЕС, закон, противоречащ на правото на ЕС, вреди от законодателна дейност; солидарна отговорност на държавни органи .*

***Анотация:** В этой статье рассматриваются проблемы ответственности государства за ущерб, причиненный национальным законодательством, которое не сог-*

** Доц. д-р Светла Маргаритова-Вучкова е преподавател в Центъра по юридически науки на Бургаския свободен университет, където преподава дисциплините „Юридическо мислене“ и криминология. Наред с това научните ѝ интереси са насочени към областта на правата на човека и преди всичко – към правото по Европейската конвенция за правата на човека. Нейните публикации са посветени както на различни криминологични проблеми, така и на въпроси, свързани с практиката на Европейския съд по правата на човека. Тя е председател на Българската асоциация по криминология и активно работи във Фондация „Български адвокати за правата на човека“, чийто председател бе в периода 2013-2016 г.*

ласовано с правом Европейского союза. Автор иллюстрирует свою позицию правовыми нормами Закона о приватизации и постприватизационном контроле, а также излагает свою позицию о несоответствии недавно принятых поправок к Закону о банках и кредитных институциях европейских стандартов. Анализ основан на прецедентной практике Суда Европейского союза, и Европейского суда по правам человека.

Ключевые слова: внедоговорная ответственность государства, право Европейского союза, ущерб, причиненный законодательством, солидарная ответственность государственных органов.

Abstract: The present article discusses some issues of the state liability for damage caused by national law, which is not in accordance with European Union law. The author illustrates his thesis citing legal norms under the Privatization and the Post-Privatization Control Act, and also sets out his position on the non-compliance with the norms of the recently adopted amendments to the Law on Banks and Credit Institutions of European Standards. The analysis is based on the case law of the European Court of Justice and the European Court of Human Rights.

Key words: non-contractual liability of the state, EU law, law contrary to EU law, damages from legislation; joint and several liability of state bodies.

I. Обща постановка на проблема

В настоящата статия е разгледан един от аспектите на извъндоговорната отговорност на държавата за вреди, причинени от нарушение на правото на Европейския съюз – когато вредата произтича от законодателната дейност. Анализирани са приложението на конкретна норма на вътрешното право, за която е установено, че противоречи на това право – § 8 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона за приватизация и следприватизационен контрол.

Обсъдени са и аспектите на сложния фактически състав на тази отговорност, особено когато тя е резултат на действията на повече от един държавен орган.

Другият закон, който е предмет на анализ в светлината на разглежданите проблеми, е Законът за банките и кредитните институции. Изложени са аргументи относно несъответствието на проетите текстове с правото на ЕС.

До неотдавна бе абсолютна ерес да се помисли, че може да бъде предявен иск срещу законодателния орган на държавата, особено ако тя е България. Все още и към настоящия момент националният съд с твърде голямо притеснение допуска такива иски, но го прави по начин, че да отложи максимално във времето постановяването на своя акт. След 1 януари 2007 г. обаче няма как институциите да пренебрегват факта, че правото на Европейския съюз е неразделна част от националното ни право, поради което то е задължително за прилагане, а в случаите, когато първото влиза в колизия с второто, следва да бъде приложено директно правото на ЕС.

Затова, макар и неохотно, и под натиска на осъзнатите ангажименти, произтичащи от присъединяването на България към Европейския съюз, съдилищата у нас нямаше как да откажат да приемат за разглеждане иски срещу държавата за вреди, причинени от правото на Европейския съюз.¹ Всес още те имат затруднения при опреде-

¹ Решение № 817/06.12.2010 г. по в.гр.д. № № 916/2010 на Пловдивския апелативен съд, влязло в сила след недопускането му до касация от ВКС с определение № 403/28.03.2012 г. по гр.д.

лянето на правната квалификация на подобни искове, както и процесуалния ред за разглеждането им. Вероятно оттук идва и създаването на различни процесуални пречки и затруднения пред тези правни субекти, които предявят подобни искове. Ищците са задължавани да внасят държавна такса по правилата на ГПК, т.е. 4%, която се оказва непосилна за редица юридически лица; да доказват коя е „правилната“ подсъдност по подобен тип дела; да се аргументират на основата на действащото към настоящия момент национално законодателство и установена съдебна практика дали става въпрос за деликт или за обективна отговорност по правилата на ЗЗД, или пък за такава по ЗОДОВ (т.е. да вметят претенциите си в „дрехите“ на тези два закона, които бяха създадени в други времена и за други хипотези) и др.²

В твърде оскъдната засега практика на националните съдилища бяха постановени противоречиви решения. Така се стигна до предложението на председателя на Висшия адвокатски съвет от 4 март 2015 г., допълнено с друго от 25.06.2015 г. Общото събрание на съдиите от гражданска и търговска колегии на ВКС и от Първа и Втора колегии на Върховния административен съд да се произнесат по два въпроса: 1/ кой е компетентният съд при искове за отговорност на държавата за вреди, причинени от нарушение на правото на ЕС и 2/ кой е приложимият ред за разглеждането на искови претенции, основаващи се на чл. 4 от ДФЕС. С разпореждане на председателя на ВКС от 27.11.2015 г. на осн. чл. 124, ал. 2 от ЗСВ бе образувано тълкувателно дело № 2 от 2015 г. за приемане на съвместно тълкувателно постановление от съдиите на посочените по-горе отделения на ВКС и ВАС.

В съдебно заседание по т.д. № 2/2015 г., проведено на 9 март 2017 г., Общото събрание на съдиите от Върховния касационен съд и Върховния административен съд спря производството по тълкувателното дело до произнасяне на Съда на Европейския съюз по т. 1 и т. 2 по дело С-571/2016 г., което е образувано по преюдициално запитване, направено от Административен съд – Варна на основание чл. 267 от ДФЕС с мотива, че първите два от поставените въпроси в преюдициалното запитване имат значение за отговорите на въпросите, поставени за разрешаване по т.д. № 2/2015.³ Все още Съдът на Европейския съюз не се е произнесъл по направеното

№ 766/2011 г. на IV г.о. на ВКС; решение № 7120/27.05.2013 г. по адм.д.8712/2012 на ВАС; решение № 7776/06.06.2012 г. по адм.д. № 8814/2012 на ВАС; решение № 46 от 26.11.2015 г., по гр.д. № 407/2014 г. на Ямболския окръжен съд, оставено в сила с решение № 44 от 26.04.2016 г. по гр.д. № 96/2016 г.на Апелативен съд, гр. Бургас, висящо пред ВКС; решение № 47/31.05.2018 г. по гр.д. № 46/2016 на Ямболския окръжен съд, висящо.

² Виж напр.разпореждане от 06.07.2016 г. по гр.д. № 3714/16 на I г.о., 16-ти състав на СГС; разпореждане от 17.02.2017 г. по гр.д. № 9108/16 г. на същия състав от СГС.

³ Въпросът, съвпадащ с този, който е поставен за разглеждане в ТД 2/2015 е:

„Разпоредбата на чл.4, пар.3 от Договора за ЕС и изискванията, поставени от Съда по делото Frankovich, следва ли да се тълкуват в смисъл, че не допускат исковете за вреди от нарушения на правото на ЕС да се разглеждат по ред, като този по чл.45 и чл.49 от ЗЗД, който изисква внасяне на пропорционална държавна такса и доказване на виновно поведение, както и по ред, като този по чл.1 от ЗОДОВ, който макар да предвижда носенето на обективна отговорност и съдържа специални правила, улесняващи достъпа до съд, се прилага само за вреди от отменени незаконосъобразни актове и незаконосъобразни фактически действия/бездействия на администрацията, и не обхваща хипотези на нарушения на правото на ЕС, извършени от други държавни органи, с правни действия/бездействия, които не са отменени по съответния ред?“ – Преюдициално запитване, отправено от Административен съд – Варна (България) на 14 ноември 2016 година – Николай Кантарев / Българска народна банка (Дело С-571/16)Език на производството: български; Запитваща юрисдикция; Административен съд – Варна.

преюдициално запитване, което ще даде основание да бъде възобновено тълкувателното дело и съответно – да бъде постановено решение. Дотогава обаче по-долните по степен съдилища ще трябва да допускат иски и да разглеждат дела, свързани с отговорността на държавата за вреди от нарушения на правото на ЕС.

II. Относно възможността за ангажиране на извъндоговорната отговорност на държавата за вреди от нарушение на правото на ЕС

Съгласно чл. 4§3 от Договора за Европейския съюз държавите членки са длъжни да предприемат всички мерки, свързани с изпълнението на техните задължения, които произтичат от Договорите на ЕС или актовете на институциите на ЕС. В резултат на прилагането на този принцип Съдът на ЕС /СЕС/ формулира и друг принцип, свързан с извъндоговорната отговорност на държавите-членки за вреди, причинени в резултат на нарушения на правото на ЕС.

Той за пръв път е изведен в Решение на Съда на ЕС от 19.11.1991 г. *Francovich and Bonifaci/Italy*, (съединени дела C-6/90 и C-9/90). В т. 35 от мотивите на цитираното решение Съдът приема, че принципът на отговорността на държавата за вреди, причинени на частноправни субекти за нарушения на общностното право, за които те отговарят, е „*присъщ на системата на Договора*”. С решение от 05.03.1996 г. по делото *Brasserie du Pêcheur u Factortame* (съединени дела C-46/93 и C-48/93), т. 32, Съдът на ЕС приема, че принципът на извъндоговорната отговорност на държавите-членки се прилага във всеки случай, когато държава членка наруши правото на Общността, независимо от това кой е държавният орган, чието действие или бездействие е в основата на неизпълнение на задължението. Оттук произтича и задължението „*за заличаване на незаконните последици от нарушение на правото на ЕС чрез обезщетяване на причинените от това нарушение вреди* (т.36 от решението). СЕС извежда не само общия принцип, че всяка държава членка е длъжна да поправи вредите, които е причинила с нарушение на правото на ЕС, но и предпоставките за ангажиране на извъндоговорната отговорност.⁴ „*По силата на действието на правото на ЕС на територията на държавите членки националният съд е обвързан от създаденото от Съда правило за поведение, т.е. длъжен е да разгледа искове за вреди, да прецени наличието на изведените от Съда предпоставки и да постанови решение по същество, с което уважава или отхвърля предявения иск. Доколкото става дума за норма на правото на ЕС, националният съд е обвързан от всяко нейно тълкуване, постановено в решение на Съда, включително и по прилагането на отделните елементи на фактическия състав*“ (курсивът е мой – Св.М) С други думи, правото на ЕС включва освен договорите, регламентите и директивите, но така също и

(<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=187461&pageIndex=0&doclang=B G&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=554794>).

⁴ Въпросите относно извъндоговорната отговорност на държавата за вреди, причинени от нарушаване правото на ЕС е обстойно анализиран от Костов, Ст. Извъндоговорната отговорност на ЕС и на държавите членки.С, 2017; наред с това той е бил обект на анализ и в други, по-ранни публикации – виж напр. А. Корнезов, А. Отговорността на държавата за нарушаване правото на ЕС.: Сиела, 2012; Корнезов, А. Несъответствието на ЗОДОВ с правото на ЕС – Правен свят, 7 февруари 2014, <http://legalworld.bg/34306.nesyotvetstvieto-na-zodov-s-pravoto-na-es.html&orderby=2>; Голева, П. Ролята на Съда на Европейския съюз за прилагане отговорността на държавата за нарушаване правото на ЕС – Юридически свят,2012, № 2,35-46; Голева, П. Делитно право, 2011.

практиката на Съда на ЕС, който има компетентността да изяснява смисъла на приетите норми.

Извъндоговорната отговорност на публичната власт е проявление на гражданската отговорност, чиято основна функция е обезщетителната. С нея се цели преразпределяне на вредните последици в тежест на правонарушителя. Допълнителна нейна функция е обезщетителната, която е насочена да осигури ефективността на правото на ЕС на територията на държавите-членки. В решението си по делото *Francovich* Съдът на ЕС извежда принципа на извъндоговорната отговорност като част от общностното право, създавайки абстрактно правило за поведение, приложимо към неограничен кръг субекти при неограничени нормативно фактически ситуации. Както основателно изтъква Ст.Костов, „неговата основна функция е да засили ефективността на общностното право, като дисциплинира държавите членки, които са натоварени с неговото прилагане. Не на последно място така се допълва кръгът на правните средства за защита, създадени от Съда във връзка с осигуряването ефективността на общностното право”.⁵

За правното основание за ангажиране отговорността на държавата за вреди и родоата подсъдност на исковете

Искът за обезщетение за вредите в резултат на нарушение на правото на ЕС има своето основание в правото на ЕС и следователно правната квалификация не може да се търси на плоскостта на националните разпоредби, както се опитват да процедурат отделни съдии и да дават указания да се конкретизира какво е естеството на твърдяните действия/бездействия – дали се касае за вреди причинени в рамките на осъществяваните от ответника правомощия, или за общ граждански деликт, извършен от отделни служители на ответника при или по повод изпълнение на възложената им дейност.⁶

Според Ст. Костов макар че националната юрисдикция разполага с пълната свобода сама да квалифицира предявения иск, който произтича от правото на ЕС (това следва както от чл. 146, ал. 1, т.2 ГПК, така и от пределите на процесуалната автономия, така, както са закрепени в практиката на СЕС), все пак тази свобода не е безгранична. Преценката на националния съд зависи от два компонента – от действащия национален правопорядък на територията на дадена държава и същевременно от правопорядъка на ЕС. Следователно, българският съд е длъжен да изследва в цялост правните норми на тези два правопорядъка, за да даде правилната квалификация.⁷

Що се отнася до националния правопорядък споделям виждането на Ст.Костов, че, когато искът за вреди е предявен срещу орган на държавна (респ. – общинска) администрация или друга административна структура, когато самата дейност, причинила вреди в резултат на нарушение на правото на ЕС, по своето естество е административна, компетентен да разгледа спора би бил административният съд.⁸ Във всички останали случаи, включително и на усложнените хипотези на съпричиняване

⁵ Пак там, с.61.

⁶ Разпореждане за прекратяване на производството по гр.д. № 3714/16 на гр. колегия, 8-ми състав на СГС. (в статията част от примерите с актове на националния съд са от практиката на автора).

⁷ Виж Костов, Ст. цит. съч, с.212-214.

⁸ Впрочем, когато вредите са причинени от нарушаване правото на ЕС от административен орган, българските административни съдилища са натрупали немалко практика. Виж напр. решение № 7120/27.05.2013 г. по адм.д. № 8712/2012, III отд. ВАС; решение № 7776/06.06.2013 г. по адм.д. № 8814/2012 на III отд. ВАС; определение № 886/22.01.2014 г. по адм.д. № 16089/2013, Шотд. ВАС.

и на солидарна отговорност, когато вредата е от страна на органи на повече от една власт, делата би следвало да са подсъдни на гражданския съд (поне по сега действащото законодателство, което не позволява формирането на смесени съдебни състави между граждански и административни съдии, освен по тълкувателни дела).⁹ В този смисъл споделям виждането на съдиите, изложено в определение №5 от 12.02.2015 г. по дело №65/2014 г. Смесеният петчленен състав на ВКС и ВАС приема, че тъй като не е налице отменен като незаконосъобразен административен акт, от който да се претендират вреди, ЗОДОВ е неприложим и исковата молба трябва да бъде разглеждана от граждански съд. „Административните съдилища са компетентни да разглеждат искиове за присъждане на обезщетение за вреди, причинени на граждани и юридически лица, единствено и само в хипотезата на чл. 1, ал. 1 ЗОДОВ, а всички други претенции за обезщетения за вреди са родово подсъдни на общите граждански съдилища”, заявява този смесен състав.

По-сложен е въпросът, когато се поставя на плоскостта на солидарната отговорност и ответниците са представители на различни власти, а извършваната от тях дейност, довела до претендирания вредоносен резултат, не е административна. Към настоящия момент, при липсата на необходимите законодателни промени (които, ако бъдат предприети, следва да се промени и Конституцията), единствения възможен подход е да се възприеме решението, предложено в цитираното по-горе определение, а именно – в такива хипотези компетентен да бъде гражданският съд.

Проблемите относно конкретната правна квалификация, изведена от правото на ЕС – дали тя следва да е на основание чл. 4§3, ал. 2 от ДЕС или – на основата на съдебната практика на Съда на ЕС, който в изключителни случаи е компетентен да създава правни норми, е извън предмета на настоящата статия.¹⁰ Оскъдната практика на българските съдилища към настоящия момент сочи, че исковите се квалифицират от съдилищата по чл. 4§3 от ДЕС,¹¹ макар че някои състави намират за необходимо да посочат наред с този текст и „принципите, установени в практиката на Съда на ЕС“, като други отиват и по-далеч, позовавайки се наред с това и на конкретните дела, в които тези принципи са изведени.¹²

Тук няма да бъдат обсъждани и проблемите, произтичащи от процесуалната автономия на държавата и правния ред, по който следва да бъдат разглеждани исковите за вреди, които рефлектират и върху размера на държавните такси. Необходимо е все пак да се припомни, че тази автономия има своите ограничения. Те са свързани със задълженията на националните съдилища да се съобразяват с принципите на равностойност и ефективност. Съгласно установената практика на Съда на ЕС предявените пред националния съд искиове за обезщетяване на тези вреди следва да бъдат разглеждани по ред, който да не е по-неблагоприятен от този за подобни искиове, засягащи националното право. ВКС в определение № 269 от 08.05.2015 г. по гр.д.

⁹ Костов, Ст., 186-187.

¹⁰ Виж по този въпрос Костов, Ст., цит. съч.с. 210-218.

¹¹ Виж решение № 46 от 26.11.2015г., по гр.д. № 407/2014 г. на Ямболския окръжен съд, оставено в сила с решение № 44 от 26.04.2016 г. по гр.д. № 96/2016 г. на Апелативен съд, гр. Бургас, висящо пред ВКС; определение № 57 от 17.07.2014 г. на ВАС по адм. д. № 16/2014 г., 5-членен с-в.

¹² решение № 47/31.05.2018 г. по гр.д. № 46/2016 на Ямболския окръжен съд, висящо; решение от 26.11.2015 г. по гр.д. № 407/14 на Ямболския окръжен съд, висящо, в което искът е квалифициран така: „по чл.4, §3, ал.2 от ДФЕС и принципите, установени в практиката на СЕС, в решения, както следва: Решение по съединени дела С-6/90 и С-9/90; Решение по дело С-224/01 и Решение по съединени дела С-46/93 и С-48/93”.

№ 1867/2015 г. на III г.о., постановено по реда на чл.274, ал.3 ГПК след извършено сравнение на исковете за отговорност на държавата за вреди по ЗОДОВ и на тези за извъндоговорната отговорност на държавата за нарушения на общностното право приема, че се касае за сходни искове и че процесуалният ред по ЗОДОВ е именно реда, предвиден за „подобни искове” по националното право. Този ред съответства и на принципа на равностойността и на принципа на ефективността, от които изхожда С. на ЕС в своите решения, а не на нормативно уредения в националното законодателство ред по ЗЗД и АПК.

Относно възможността за ангажиране отговорността на законодателната власт

От юриспруденцията на Съда на ЕС ясно следва, че държавата носи отговорност за актовете, действията и бездействията на законодателната власт, които нарушават правото на ЕС. С решение от 05.03.1996 г. *Brasserie du Pecheur u Factortame* (съединени дела C-46/93 и C-48/93), т. 32, Съдът на ЕС приема, че принципът на извъндоговорната отговорност на държавите-членки се прилага във всеки случай, когато държава-членка наруши правото на Общността, независимо от това кой е държавният орган, чието действие или бездействие е в основата на неизпълнение на задължението. Оттук произтича и задължението „за заличаване на незаконните последици от нарушение на правото на ЕС чрез обезщетяване на причинените от това нарушение вреди (т.36 от решението).). В т.51 от мотивите на решението съдът приема, че правото на обезщетение е признато от общностното право при положение, че са изпълнени три условия, а именно: че нарушената норма има за предмет предоставяне на права на частно-правните субекти; че нарушението е достатъчно съществено и накрая, че съществува пряка причинно-следствена връзка между нарушението на задължението, за което носи отговорност държавата и вредата, претърпяна от увредените лица. В т.т.55 - 57 от мотивите съдът е посочил, че решаващият критерий, за да се приеме, че дадено нарушение на общностното право е достатъчно съществено, е този на явно и значително неспазване от държава членка, както и от общностна институция на границите, които са наложени на нейната свобода на преценка. В това отношение сред елементите, които компетентната юрисдикция може да вземе предвид, следва да се посочат степента на яснота и прецизност на нарушената правна норма, както и обхватът на свободата на преценка, която нарушената норма предоставя на националните или общностните органи, умисълът или непредпазливостта при неизпълнението на задължението, извинимият или неизвиним характер на евентуална грешка при прилагане на правото, както и обстоятелството, че поведението на общностна институция може да е допринесло за бездействие, за приемане или за запазване на национални мерки или практики, които противоречат на общностното право. При всички положения едно нарушение на общностното право е явно съществено, когато е продължило въпреки постановяването на решение, установяващо твърдото неизпълнение на задължение, на решение по преюдициално запитване или на трайно установена практика на Съда в конкретната област, от които е видно, че въпросното поведение съставлява нарушение.

По делото *Könle* във връзка с преюдициално запитване на австрийския съд СЕС установява, че тиролското законодателство противоречи на общностното право. По отношение на отговорността на държавата той приема, че „(...)всяка държава членка е длъжна да гарантира, че частноправните субекти ще получат обезщетяване на вредите, които са им причинени от незачитането на общностното право, независимо кой е публичният орган, който е извършил нарушението, и независимо от

*обстоятелството на кой орган по принцип националното законодателство възлага задължението за обезщетяване.*¹³

Следователно, без съмнение законодателният орган на една държава може да носи отговорност, ако със свое действие или бездействие е нарушил правото на ЕС и от това са произтекли вреди за частноправен субект, и ако националният съд установи, че са налице всички предпоставки за ангажирането на тази отговорност, подробно анализирани в мотивите на делото *Brasserie du Pêcheur u Factortame*.

III. Отговорността на Народното събрание за причинени вреди на юридически лица в резултат на промени в Закона за приватизация и следприватизационен контрол (обсъждане на конкретен случай)

В настоящия раздел ще бъде представен реален казус, чрез който са илюстрирани основанията за ангажиране отговорността на българския парламент (поради приемането на закон, противоречащ на правото на ЕС и продължителното бездействие от негова страна въпреки започналата наказателна процедура срещу България), но и на Агенцията за приватизация и следприватизационен контрол (поради това, че тя прилага закон, за който е установено, че противоречи на конкретни текстове от ДЕС).

Фактите по случая

Гр.д. № 46/2016 г. по описа на Ямболския окръжен съд е образувано на основание искова молба, внесена от „Кабиле” АД срещу Народното събрание и Агенцията за приватизация и следприватизационен контрол.

В хода на производството е установена и не е оспорена фактичката обстановка, дала основание на дружеството да предяви иск срещу двамата ответника, а тя е следната.

Ищецът по делото – първоначално държавно предприятие, е бил преобразуван в ЕАД с едноличен собственик държавата и през 1996 г. на две тръжни сесии 70 % от капитала му е продаден на частни лица. Останалите 30% остават собственост на държавата. На 01.02.1999 г. Агенция за приватизация, като неин представител и дружество с фирма „Кабиле ЛБ-98” АД (което по своя характер е работническо-мениджърско) е сключен договор за продажба на 23% от капитала на „Кабиле ЛБ” АД, гр.Ямбол. С него дружеството купувач се задължава да заплати 10 % от договорената цена към датата на плащане, а останалите 90% – за срок от 10 години на 9 равни годишни вноски с едногодишен гратисен период. Договорът е обезпечен с особен залог върху целия закупен пакет от акции. „Кабиле-98” АД заплаща само първата вноски, но не изпълнява точно задълженията си. Почти 5 години по-късно, през 2004 г. Кредиторът, Агенцията за приватизация, предявява иск срещу своя неизправен длъжник за първите неизплатените четири годишни разсрочени вноски, както и обезщетение за забава върху тях. Въз основа на постановеното в полза на кредитора решение е издаден изпълнителен лист № 386/08.09.2005 г., образувано е изпълнително дело и на 01.02.2007 г. е продаден целият закупен пакет от 53 219 акции Така фактически от февруари 2007 г. това дружество (което е длъжник на държавата) не притежава никакви акции в капитала на дружеството – ищец.

В периода 24.01.2007 – 20.12.2010 г. в полза на Агенцията за приватизация са издадени още 5 изпълнителни листа с длъжник „Кабиле-98” АД на обща стойност 1 461 812.60 лева. В производствата, предшестващи издаването им, дружеството ищец

¹³ Решение от 1 юни 1999 г., Könlle, C-302/97, EU:C:1999:271, т.62.

не е било конституирано като страна, нито е било известявано, че се водят дела срещу това РМД.

Междувременно на 1 септември 2006 г. е обнародвано изменение и допълнение на ЗПСПК.¹⁴ С § 8 от неговите преходни и заключителни разпоредби изпълнителният съвет на Агенцията за следприватизационен контрол се оправомощава да предприеме за заварените приватизационни договори, по които има неизпълнени в срок задължения на приватизиращите дружества, „необходимите действия за учредяване на законна ипотека върху имуществото на купувача, а в случаите по чл. 25 и 35 от отменения Закон за преобразуване и приватизация на държавни и общински предприятия (отм., бр. 28 от 2002 г.) – върху имуществото на приватизираното дружество.” Приетата преходна разпоредба – §8 от приватизационния закон осигурява на държавата шанса да си събере вземанията не от неизправните длъжници, които са и неплатежоспособни, а от приватизираните дружества, макар че те нито са поемали задължения вместо РМД-тата, нито са имали знанието, че последните не изпълняват задълженията си, нито са информирани от съдилищата за водените съдебни процеси срещу неизрядните длъжници, за да направят искания за конституиране поне като заинтересовани страни. Така с изменението на закона Агенцията за приватизация получава правото да ипотекира имотите на тези трети лица и да насочи принудителното си изпълнение за своите несъбрани вземания срещу тях. Всички предприети опити да се обжалват като незаконни действията на съдиите по вписванията (за наложените възбрани върху имотите на приватизираните дружества), както и действията на съдебните изпълнители по принудително изпълнение, се оказват безплодни.¹⁵

Предисторията на тази промяна е свързана с десетките несъбрани вземания на държавата, произтичащи от приватизационни договори, сключени от нея с работническо-мениджърски дружества /РМД/. Към този момент има десетки такива неизрядни длъжници на Агенцията, които, освен първоначалната си вноска при сключването на приватизационния договор, не са заплащали нищо. Договорът е обезпечен с особено заложен върху целия закупен пакет от акции. Една от хипотезите за развалянето му, е, когато купувачът „е в забава повече от пет работни дни при изпълнение на задълженията си по т. 6 и т. 7” (които визират заплащането на цената). Първият падеж по разсрочените плащания на 90% от цената, посочен в договорите, сключени с тези РМД, е през различни месеци на 1999-2000 г. Агенцията за приватизация бездейства в продължение на първите 4-5 години. Едва след това започва да води дела за непогасените вноски и за неустойка за забава. Договорите обаче не са прекратявани, не са предприемани и действия по принудително изпълнение, които да се насочат поне към залога на ценните им книжа. Така се натрупват твърде големи задължения от страна на тези РМД-та, част от които са предизвикани именно от бездействието на АПСК.

По искане на АСПК на 28.02.2007 г. на основание § 8 от ПЗР на ЗИД на ЗПСК Агенцията по вписванията при Районен съд – вписва законна ипотека върху недви-

¹⁴ ДВ, бр. 72.

¹⁵ Прегледът на цялата достъпна практика на ВКС по приложението на § 8 от ЗПСК показва, че съдът се задоволява да констатира изпълнението на формалните изисквания на закона относно вписването на ипотеката и отказва да разсъждава по въпроса доколко законът съответства на конституцията и други международни инструменти (Определение № 179 от 25.03.2009 г. на ВКС по ч. т. д. № 455/2008 г., II т. о., ТК; Определение № 316 от 17.10.2008 г. на ВКС по ч. т. д. № 226/2008 г., II т. о., ТК; Определение № 176 от 30.12.2008 г. на ВКС по т. д. № 731/2008 г., II т. о.; Определение № 482 от 10.08.2009 г. на ВКС по ч. т. д. № 311/2009 г., II т. о.; Определение № 316 от 20.04.2010 г. на ВКС по ч. т. д. № 182/2010 г., I т. о.)

жимите имоти на дружеството ищец за обезпечаване вземанията на държавата срещу посоченото по-горе РМД – „Кабиле-98” АД. Към този момент Република България вече е член на Европейския съюз и Договорите на ЕС и актовете на институциите на ЕС са задължителни за държавата. На 13.10.2009 г. върху имотите на „Кабиле ЛБ” АД е наложена възбрана. Узнавайки за предприетите действия, дружеството ищец изпраща писмо до Агенцията за приватизация за заличаване на вписаната ипотека или поне за спиране действията по принудително изпълнение до приключването на дело № 14/2010 г. пред Конституционния съд, образувано по искане на Омбудсмана за обявяване на противоконституционност на разпоредбата на § 8, ал. 1 от ПЗР на ЗИД на ЗПСК. В писмото са изложени доводи относно това, че в качеството му на трето лице то не следва да понася тежестите от неизпълнението на задълженията на дружеството-длъжник, тъй като няма качеството на ипотекарен длъжник (нито е давало своя вещ като обезпечение на „Кабиле ЛБ-98” АД, нито има качеството на длъжник по приватизационна сделка, не е встъпвало в дълг, не е и поръчител, нито солидарен длъжник). В писмото е посочено наред с това, че вписаната законна ипотека е недействителна поради липсата на основание, както и че самата норма на § 8 от ЗПСК противоречи на чл. 17 от Конституцията. Посочено е, че съгласно чл. 158 от Търговския закон дружеството може да отговаря с имуществото си пред своите кредитори, но не и пред кредитори на своите акционери. С писмо от 21 октомври 2010 г. изпълнителният директор на АПСК отказва да удовлетвори молбата на „Кабиле” АД, позовавайки се на законната регламентация. В писмото е отбелязано *inter alia* следното: *„Предвид наличието на непогасени вземания на АСПК по и.д. № 490/2005 г. по описа на СИС при РС-Ямбол от страна на длъжника, произтичащи от сключения договор за приватизационна продажба на 23% от капитала на „Кабиле ЛБ” АД, гр. Ямбол и с оглед защита на държавния интерес, към настоящия момент Агенцията не счита за целесъобразно и правно обосновано предприемането на действия по спиране на изпълнението.”*

Писма с идентично съдържание са изпращани на всички засегнати дружества, които са депозирали искания за спиране на принудителните действия срещу техни имоти до Агенцията със сходни аргументи.¹⁶

Междувременно с писмо № С(2012)3366 от 31.05.2012 г. по процедура за нарушение № 2012/4002 по описа на Европейската комисия, изпратено до българското правителство, последната уведомява българските власти, че § 8 от ЗПСК представлява държавна мярка, с която се въвежда специално държавно право и се нарушават заложените в Договора принципи на свободно движение на капитали (чл. 63 от ДФЕС) и свободно право на установяване (чл. 49 от ДФЕС) С мотивирано становище

¹⁶ Виж напр. приложение № 11 към исквата молба на „Изгрев“ АД по гр.д. № 3714/2016 г. по описа на I г.о.-16-ти състав на СГС. По това дело е наложена ипотека върху най-ценните имоти на дружеството (чийто основен предмет на дейност е свързан с производството на скрепителни изделия, ковани заготовки и търговия с тях в страната и чужбина), които същевременно служат пряко и на производствената му дейност – ковашко-пресов цех и склад за готова продукция. „Заводът за каучукови уплътнители“ АД от с. Горно Ботево („ЗКУ“) предприема друг път на защита. След решението на АПСК за вписване на законна ипотека върху имуществото му за задължения на друго дружество – длъжник на държавата („ЗКУ-98“ АД), е сезиран АССГ с жалба срещу това протоколното решение на АПСК. По жалбата е образувано адм.д. №5146/2007 г. на АССГ, по което решаващият съд постановява Определение №2045/17.12.2007 г., с което тя е оставена без разглеждане, а производството по делото е прекратено с довод, че претенциите на „ЗКУ“ АД следва да бъдат разгледани по исков път. С Определение №2957/17.03.2008 г. на ВАС по адм.д. №3164/2008 г. определението на АССГ е потвърдено.

№ С(2013)1550 от 21.03.2013 г. на Европейската комисия по същата процедура тя констатира, че §8 нарушава правото на инвеститорите от ЕС на свободно движение на капитали (чл. 63 от ДФЕС) и правото на свободно установяване (чл. 49 ДФЕС), предоставени на инвеститорите от ЕС, приканва България да предприеме необходимите мерки, за да се съобрази със становището и дава срок от два месеца за отстраняване на констатираните нарушения на Договора. Според ЕК мерките, наложени с § 8 от ЗПСК, имат възпиращо въздействие върху инвеститорите. Също така е твърде вероятно те да разубедят неместни лица да извършват инвестиции в държава-членка или да разубедят гражданите на тази държава-членка да направят същото в други държави-членки на ЕС(дело С-513/03). В становището изрично е подчертано, че не е необходимо нарушаването на чл. 63 и 49 от ДФЕС да бъде свързано с реалното ограничаване правата на инвеститорите или разубеждаването им. Достатъчно е, че наложената държавна мярка има потенциала да засегне всеки бъдещ инвеститор – без оглед на това дали е местен или чуждестранен.

Конкретните мерки, предприети от националните власти по повод процедурата за нарушение № 2012/4002 по описа на ЕК, се изразяват в инициране на законодателни промени, като е създадена работна група за изготвяне на проект на ЗИД на ЗСПК, според който се предвижда отмяна на §8 от ПЗР на ЗИД на ЗПСК. На 19.07.2013 г. посоченият проект е обсъден и приет от Народното събрание на първо четене. По време на мандата на 43-то Народно събрание Министерският съвет на РБ внася нов проект на ЗИД на ЗСПК, според който се предвижда отмяна на §8 от ПЗР на ЗИД на ЗПСК. Този нов проект е със сигнатура 502-01-14 от 06.02.2015 г. Към законопроекта са приложени Мотиви на вносителя, от които става ясно, че причината за тази законодателна инициатива е мотивирано становище С(2013) 1550 на Европейската комисия по процедура за нарушение №2012/4002, което се отнася до нормата на §8 от Преходните разпоредби към ЗИД на ЗПСК, защото тя не съответства на заложените в Договора за функциониране на ЕД (ДФЕС) принципи за свободно движение на капитали (чл.63 от ДФЕС) и свобода на установяване (чл.49 от ДФЕС). Същият законопроект е приет от НС на първо четене в заседание на 19.03.2015 г., а на второ четене – в заседание на 29.04.2015 г. Той е обнародван няколко дни по-късно в „Държавен вестник”.¹⁷ Процедурата за нарушение № 2012/4002 е приключена на 24.09.2015 г. поради отстраняване на констатираното нарушение от страна на България.

Въпреки отмяната на §8, ал. 1 от ПЗР на ЗИД на ЗПСК законодателно остават неуредени отношенията във връзка със заличаването на вече вписаните законни ипотeki, въпросите относно започналите и неприключени изпълнителни производства, както и въпроса за поправяне на вредите, нанесени на юридически лица, като резултат от прилагането на посочената разпоредба в нарушение на нормите на приложимото европейско право.

Малко преди приемането на ЗИД, с който се предвижда отмяната на §8 от ЗПСК, с писмо от 06.04.2015 г. „Кабиле ЛБ“ АД сезира АПСК и Министерския съвет, като обръща специално внимание на внесения Законопроект за изменение и допълнение на ЗПСК, който предвижда отпадането на §8 от ЗПСК. В писмото „Кабиле ЛБ“ АД предлага до приключване на законодателната процедура АПСК да поиска спиране на изпълнителното производство срещу неговите имоти. На това писмо няма отговор нито от АПСК, нито от МС, а действията на АПСК в изпълнителното производство продължават.

¹⁷ ДВ, бр. 34 от 12 май 2015 г.

След влизането в сила на закона с ново писмо от 15.05.2015 г. „Кабиле ЛБ“ АД сигнализира АПСК и Министерския съвет за отмяната на §8. В писмото широко са обсъдени аргументите на ЕК за нарушаването на заложените в Договора за функциониране на ЕС (ДФЕС) принципи за свободно движение на капитали (чл.63 от ДФЕС) и свобода на установяване (чл.49 от ДФЕС). Посочено е, че в случай, че бъде запазено действието на законната ипотека върху имотите на „Кабиле ЛБ“ АД, то с това действие на АПСК България ще продължи неизпълнението на задълженията си по чл. 63 и 49 от ДФЕС и европейското право. „Кабиле ЛБ“ АД предлага АПСК да се откаже от всички свои действия в хода на изпълнителното производство срещу дружеството. На това писмо отново няма никакъв отговор от институциите и органите, до които е адресирано.

Затова пък действията на кредитора АПСК срещу „Кабиле ЛБ“ АД продължават. На 10.08.2015 г. в рамките на изпълнителното производство по и.д.№20148780 400503 на ЧСИ с район на действие гр.Ямбол са обявени за публична продажба недвижимите имоти, собственост на „Кабиле ЛБ“ АД на цена от 424 808 лв. – за терен на предприятието от 40 159 кв.м. и построените в него 38 сгради и на цена от 1 728 лв. – за магазин с площ от 82 кв.м. На 27.11.2015 г. съдебният изпълнител предявява разпределението на постъпилите след на публичната продажба суми с общ размер от 426 538 лева. Изложените в хронологична последователност факти, подкрепени със съответните доказателства, не са оспорени от ответниците в производството и са установени от съда в първата част на неговите мотиви по постановеното от него решение № 47 на 31 май 2018 г. по гр.д. № 46/2016 г.

Преценката за допустимостта на исковете

Следващата стъпка на съда е да установи дали е допустима предявената претенция и дали тя е родово подсъдна на този съд. По първия въпрос той приема, че исковете за реализиране на извъндоговорна отговорност на държава – член на ЕС за вреди, причинени от нарушаване правото на ЕС, са допустими, излагайки следните аргументи. Той посочва, че макар и в ДЕС да няма изрична разпоредба, която да урежда възможността за обезщетяване на вредите, причинени от държавата при извършено от нея нарушение на правото ЕС, такава възможност за обезвреда е изведена от практиката на Съда на ЕС. Окръжният съд се позовава на многократно цитираните дела *Francovich and Bonifaci/Italy*, (съединени дела C-6/90 и C-9/90), в което Съдът разглежда преюдициално запитване относно обезщетяване на вреди, причинени от нетранспониране на директива и *Brasserie du Pecheur u Factortame* (съединени дела C-46/93 и C-48/93). В мотивите е отбелязано, че с последното от цитираните решения СЕС извежда универсалния характер на принципа на извъндоговорната отговорност на държавата за вреди, причинени на частноправни субекти, вследствие на нарушения на общностното право, като приема, че държавата дължи обезщетение независимо от органа, който е причинил вредата и независимо дали това е в резултат на негово действие или бездействие. Правото на обезщетение за вредите, причинени от държавата, е признато от правото на ЕС при наличието на три кумулативни предпоставки, изведени от СЕС в решението му по обединените дела C-46/93 и C-48/93 – *Brasserie du Pecheur u Factortame* (т.51 от решението), а именно:

а) нарушената правна разпоредба от правото на ЕС да предоставя субективни права на частноправните субекти;

б) нарушението да е „явно квалифицирано“ и „достатъчно съществено“ и

в) да съществува пряка причинно-следствена връзка между нарушението, за което носи отговорност държавата и вредата, претърпяна от увредените лица.

Ямболският окръжен съд достига до извода, че след като СЕС е формулирал именно отговорност на държавата в такива хипотези, то задължение на държавите-членки е да създадат процедура за търсене на отговорност от всички публични институции, когато със свои актове, действия или бездействия са нарушили правото на ЕС и това нарушение е съществено. Констатирайки, че във вътрешното ни право липсва специално уреден процесуален ред, по който да се реализира извъндоговорната отговорност на държавата за вреди, причинени от нарушения на общностното право, тъй като нито предвиденият в чл. 45 и сл. от ЗЗД режим на деликтна отговорност, нито този по ЗОДОВ са пригодни за реализиране на отговорността на държавата, решаващият състав достига до извода, че окръжният съд е компетентен да разгледа исквете по чл. 4§3 от ДЕС по правилата на родовата подсъдност.

От друга страна, доколкото съобразно установената практика на СЕС предявените пред националния съд искове за обезщетяване за такъв род вреди следва да бъдат разгледани по ред, който не е по-неблагоприятен от този за подобни искове, засягащи националното право и позовавайки се на опр. № 5 от 12.02.2015 г. по дело № 65/2014 на смесен петчленен състав на ВКС и ВАС и на опр. № 269 от 08.05.2016 г. по гр.д. № 1867/2015 г., решаващият съд приема, че процесуалният ред по ЗОДОВ е именно реда, предвиден за подобни искове по националното право. Този ред съответства на принципите на равностойността и на ефективността, от които изхожда Съдът на ЕС.

В своя анализ по съществуващото на спора Ямболският окръжен съд подлага на преценка събраните доказателства, за да установи дали са налице предпоставките за ангажиране отговорността на Народното събрание и АПСК.

Наличието на нарушение на правото на ЕС

В мотивите е посочено, че целта на законодателната промяна с изменението на ЗПСК и въвеждането на §8 от преходните разпоредби на ЗИД на ЗПСК (Д.в. бр. 72/2006 г.) е била да се уредят допълнителни засилени гаранции за държавата като кредитор по сключени при действието на отменения ЗППДОБП приватизационни договори чрез признаване в нейна полза на правото да се впише законна ипотека не само върху имуществото на купувачите (които не са изпълнили поетите от тях договорни задължения), но и върху имуществото на приватизираното дружество, за да обезпечи и събере успешно вземанията си върху неизправни купувачи. С приемането на §8, според окръжния съд, е нарушена нормата на чл. 63 от ДФЕС¹⁸, според която всички ограничения върху движението на капитали между държавите-членки и между държавите-членки и трети страни, както и всички ограничения върху плащанията между тях, се забраняват. По повод тълкуването на чл. 63§1 от договора Съдът на ЕС последователно е признавал за ограничение на свободното движение на капитали всяка мярка, въведена от националните законодателства на държавите-членки, която може да разубеди и да възпре чуждестранните лица да инвестират в съответната държава-членка като създава за държавата особени права или привилегии във връзка с участието ѝ в приватизационния процес и в управлението на акционерните дружества за сметка на правата и интересите на частноправните субекти, осъществяващи стопанска дейност на територията ѝ. Съдът констатира, че правната уредба на

¹⁸ Чл.63 от ДФЕС гласи: „1. В рамките на разпоредбите на настоящата глава, всички ограничения върху движението на капитали между държавите-членки и между държавите-членки и трети страни се забраняват; 2. В рамките на разпоредбите на настоящата глава всички ограничения върху плащанията между държавите-членки и между държавите-членки и трети страни се забраняват.”

§8 от ПЗР на ЗПСК създава предпоставки за ограничаване правата и интересите на акционерите, които са закупили акции или след вписването на ипотека биха закупили такива от капитала на приватизираното дружество Макар и да няма данни чрез подобни действия да са били ограничени правата на отделни инвеститори, в своето мотивирано становище по повод започналата наказателна процедура за нарушение № 2012/4002 срещу България ЕК приема, че посочената норма накърнява правото на свободно движение на капитали и може да засегне всеки бъдещ инвеститор на дружеството със седалище в държава-членка или в трета страна. С други думи, не е необходимо да се доказва във всеки конкретен случай, че е имало инвеститор, чиито интереси реално са били накърнени, или който се е отказал да направи инвестиция именно поради предвидените законодателни ограничения. Това е така, тъй като вписването на законна ипотека пречатства косвено свободното упражняване на правата на акционерите да решат как ще управляват недвижимото имущество, обект на ипотека и какви разпоредителни действия да се извършат по отношение на него. Съдът подчертава, че провеждането на принудително изпълнение върху имущество, предназначено да служи за осъществяване дейността на дружеството, прави невъзможно реализирането на положителни икономически резултати от тази дейност и съответно – постигане на целта, която инвеститорът-акционер е преследвал със закупуване на акциите. С признаването на специалното ипотечно право по § 8 от ПЗР на ЗИД на ЗПСК държавата се поставя в привилегированото положение да може да удовлетвори частноправните си вземания към купувач, който е чуждо за самия длъжник на държавата лице за сметка на участващите в дружеството мажоритарни акционери. Така е предоставен приоритет на икономическите интереси на държавата в ущърб на конституционно защитените права на дружеството-ищец по чл. 19, ал. 3 от Конституцията на Република България. Приватизираното дружество не е носител на задълженията, поети от купувача с приватизационния договор и по аргумент от чл. 133 ЗЗД имуществото му не обезпечава изпълнението на тези чужди задължения.

Окръжният съд взема под внимание факта, че §8 от преходните разпоредби на ЗИД на ЗПСК е приет през 2006 г., когато България все още не е член на ЕС, но той констатира, че нормата е отменена едва на 29.04.2015 г., въпреки че откритата наказателна процедура е от 2012 г. и даденият ЕК срок за отстраняването на нарушението е два месеца. Той достига до извода, че Народното събрание е нарушило разпоредбите на чл. 63 от ДФЕС, като е допуснало действието и приложението на §8 от ПР на ЗИД на ЗПСК в противоречие с правото на ЕС за целия период от присъединяването на страната ни към ЕС от 1 януари 2007 г. и до 2015 г. по изричното настояване на ЕК. Въпреки това то не е приело никакви преходни разпоредби за заварените случаи, като „по този начин е създадо легална основа за запазването на всички вече вписани законни ипотеки. Така то е създадо възможност да продължи увреждането на вече засегнатите от §8 от ПР на ЗИД на ЗПСК инвеститори в нарушение на разпоредбите на чл. 63 от ДФЕС“, включително и на дружеството-ищец. (с. 11 от мотивите на решение № 47 от 31.05.2018 г.)

Съдът изследва и въпроса относно действията на АПСК и достига до извода, че, прилагайки разпоредба, нарушаваща правото на ЕС, тя също има принос в увреждането на имуществените интереси на дружеството-ищец. Позовавайки се на т.32 от решението на Съда на ЕС *Brasserie du Pecheur u Factortame* (съединени дела С-46/93 и С-48/93) решаващият състав уточнява, че законодателният ни орган не е изпълнил дадените му от ЕК препоръки и е отменил противоречащата на правото на ЕС норма едва три години след началото на наказателната процедура, но не е предприел никакви преходни разпоредби за заварените случаи, което е дало легалната база на

АПСК да продължи действията си по вписване на законни ипотекки, да продължи и довърши предприетите принудителни действия върху имуществото на приватизираните дружества.

Колкото да изтъкваните по всяка едно съдебно производство възражения на Народното събрание по тази категория дела, че то не било пасивно легитимирано, тъй като разпоредбата била приета от друг персонален състав на НС¹⁹, съдът с основание отбелязва, че съгласно чл. 74 от Конституцията Народното събрание е постоянно действащ орган, който осъществява своята дейност чрез народни представители, избирани на всеки четири години. *„Изтичането на мандата на народните представители не води до прекратяване на Народното събрание като орган“ (с.12 от мотивите).*

Във връзка с възражението на АПСК, че дружеството-ищец не може да се позове на нормата на чл. 63 от ДФЕС и тя е неприложимо в конкретния случай, тъй като нито то като юридическо лице, нито негови акционери имали седалище на територията на някоя страна-членка на ЕС, поради което не е налице колизия между правото на ЕС и националното законодателство, решаващият състав не го приема за основателно. Той посочва, че наложеният от Съда на ЕС принцип за отговорността на държавите за вреди, причинени на граждани заради нарушения на правото на ЕС се отнася и за хипотезите, когато нарушената разпоредба няма „директен ефект“. Дори и в тези случаи не е пречка за ангажиране отговорността на държавата.

Всъщност мотивите на окръжния съд биха могли да се допълнят и с още малко практика на самия Съд на ЕС, когато се обосновава превратното тълкуване на чл. 63 и 49 от ДФЕС от страна на АПСК.

Съгласно юриспруденцията на СЕС, за да се приеме, че е изпълнено първото условие, Съдът изследва единствено въпроса дали *„по своето съществуване“* съответната разпоредба на правото на ЕС предоставя права на частноправни субекти. Не се изисква да се установи дали тази норма предоставя субективни права именно на увредения частноправен субект, а само дали те могат да се позовават на нея пред националните юрисдикции в защита на своите увредени права. В становището си до българското правителство по повод откритата наказателна процедура ЕК е посочила, че съгласно практиката на Съда на ЕС чл.63 от ДФЕС забранява приемането на държавни мерки, с които се въвеждат ограничения за движението на капитали между държавите-членки. Мерките, забранени от чл.63 от ДФЕС, включват тези, които имат възпиращо въздействие върху инвеститорите, но също така е вероятно да разубедят неместни лица да извършат инвестиция в държава-членка или да разубедят гражданите на тази държава-членка да направят същото в други държави-членки на ЕС (вж. дело С-513/03).

Съгласно решение от 11.11.2010 г. *Комисията/Португалия, С-543/08*, не се изисква да е настъпило реално предотвратяване или ограничаване на придобиването на акции или да са налице реални инвеститори, които да са се разколебали от инвестицията. За да намери нарушение на чл. 63 от ДФЕС, ЕК е приела, че поведението на ответниците има потенциала да засегне всеки бъдещ акционер на дружеството – физическо или юридическо лице със седалище в държава-членка или в трета страна.

Следователно, правото на „Кабиле“ АД на свободно движение на капитали, произтичащо от чл. 63 от ДФЕС, е накърнено заради самия факт, че поведението на от-

¹⁹ Такова възражение е направено и по гр.д. № 407/2014 г. на Ямболския окръжен съд, както и по гр.д. №3714/ 2016 год. на I-16 по описа на СГС.

ветниците по настоящия правен спор има потенциала да засегне всеки бъдещ акционер на дружеството независимо от местонахождението на неговото седалище.

Наред с това поради свободния пазар в рамките на Европейския съюз търгуването на акциите на засегнатото дружество-ищец е възможно без ограничения, поради което и намесата на Европейската комисия в настоящия случай е потвърждение, че казусът няма изцяло вътрешен характер, а е налице трансграничен елемент.

Съдът не взема отношение във връзка с изтъкнатите от дружеството-ищец аргументи, че е допуснато нарушение и чл. 17, § 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз /ХОПЕС/²⁰, макар че тя е един от източниците на първичното право и съгл. чл. 6, §1 ДЕС след изменението с договора от Лисабон има същата юридическа сила като Договорите.²¹ Съдът на ЕС приема, че предоставянето от чл. 17 от ХОПЕС на правото на собственост се отнася не до обикновени интереси или възможности от търговско естество, чиято несигурност се обуславя от самата същност на икономическата дейност, а до права с имуществена стойност, от които, от гледна точка на правния ред, възниква едно придобито правно положение, позволяващо самостоятелно упражняване на тези права от и в полза на техния носител (решение *Sky Österreich*, C-238/11, EU:C:2013:28, т.34. *Inuit Tapirit Kanatami e.a./Комисия*, C-398/13 Р, т.60). В настоящия случай ищецът е придобил собствеността върху 70 % от капитала и е станал собственик на активи, които впоследствие, поради приемането на §8 от ПЗР на ЗИД на ЗПСК от 2006 г. и предприетите действия на АПСК, са извадени от неговия патримониум, като с това е пречатствана и пряката му производствена дейност.

Относно характера на извършеното нарушение и дали то е достатъчно съществено.

За да установи наличието на второто условие за ангажиране отговорността на публичната власт – че нарушението трябва да има „достатъчно съществен характер“, окръжният съд отново стъпва на многократно цитираното решение на Съда на ЕС *Brasserie du Pêcheur u Factortame*. Той се позовава на т. 55 от него, в която е посочено, че решаващият критерий, за да се приеме, че дадено нарушение на общностното право е достатъчно съществено, е явното и значително неспазване от страна на държава-членка на границите, които са наложени на нейната свобода на преценка. В този аспект един от елементите, които компетентната юрисдикция следва да вземе предвид, е свързан със степента на яснота и прецизност на нарушената правна норма, както и обхватът на преценка, която нарушената норма предоставя на националните и общностните органи. Решаващият състав се позовава на редица дела от практиката на Съда на ЕС – *Köbler* (дело C-224/01), *Dillenkofer* (съединени дела C-178/94, C-179/94, C-188/94, C-189/94 и C-190/94), *Fub* (дело C-429/09). В последното изрично е посочено, че нарушението на правото на ЕС се приема за достатъчно съществено, когато действията на държавата не са съобразени с трайната практика на Съда на ЕС в съответната област.

В контекста на анализиранията практика окръжният съд достига до извода, че нарушенията, извършени от Народното събрание и АПСК отговарят на изискването

²⁰ Съгласно този текст „ Всеки има право да се ползва от собствеността на имуществото, което е придобил законно, да го ползва, да се разпорежда с него и да го завещава. Никой не може да бъде лишен от своята собственост, освен в обществена полза, в предвидените със закон случаи и условия и срещу справедливо и своевременно обезщетение за понесената загуба. “

²¹ Виж Костов, Ст., цит.съч., с.245

да са „достатъчно съществени“. Това се удостоверява на първо място от допускане действието на разпоредбата на §8, който противоречи на правото на ЕС, за целия период от присъединяването на България към ЕС до отмяната на цитираната разпоредба и с въздържането на Народното събрание от законодателни действия за незабавна отмяна на посочения параграф с цел привеждане на законодателството в съответствие с правото на ЕС. На второ място, в подкрепа на същия извод е и откритата наказателна процедура срещу страната ни и неприетия официален отговор на Правителството, получен в отговор на официалното уведомително писмо на Комисията, изпратено на 31 май 2015 г. (резюмираното становище на българското правителство се съдържа на с. 1 от „Мотивираното становище, адресирано до България в съответствие с чл. 258 от Договора за функционирането на Европейския съюз поради нарушение на чл. 63 от ДФЕС и чл. 49 от ДФЕС“ 2012/4002, С(2013)1550).

Нарушението е признато и в мотивите към внесения от първия ответник ЗИД на ЗСПК, с който се отменя §8 от ПР на ЗИД на ЗПСК въз основа на законопроект № 302-01-6 от 09.07.2013 г. Вторият ответник от своя страна, въз основа на разпоредбата на § 8 е поискал вписвания на законни ипотечи върху цялото имущество на дружеството-ищец за обезпечаване на задължението на трето лице, а впоследствие, въпреки отмяната на този текст, е предприело и действията по принудително изпълнение. Въз основа на своя анализ окръжният съд квалифицира допуснатите нарушения на правото на ЕС от страна на двамата ответника като особено съществени.

Относно причинната връзка между допуснатото нарушение и причинените вреди

Третото условие, посочено в *Brasserie du Pêcheur u Factortame* (т.51 от решението), е установяването на пряка причинно-следствена връзка между нарушението, за което носи отговорност държавата и вредата, претърпяна от увредените лица.

Решаващият състав съвсем бегло засяга този въпрос в мотивите си, задоволявайки се да отбележи, че единствената насока, която СЕС дава в тази връзка, е изискването причинната връзка да бъде „пряка“. Доколкото Съдът на ЕС установява само минимални стандарти, „националният съд е свободен да прилага правилата относно причинно-следствената връзка, предвидени във вътрешното законодателство, като и в този случай обаче той е обвързан от принципа на ефективността и е длъжен да не прилага националните норми относно причинността, ако те не препятстват предоставянето на ефикасна защита“ (с. 14 от мотивите) .

Бихме допълнили, че тази причинна връзка следва да е от такова естество, че нарушението винаги и закономерно в сходни ситуации трябва да води до настъпването на посочените вреди. Тази връзка се обосновава и от факта, че посоченото нарушение следва самостоятелно и без друг привнесен фактор да води закономерно до настъпването на вредоносния резултат, който произтича непосредствено и директно от неправомерното деяние.

В настоящия случай малко след влизането в сила на цитираната разпоредба на § 8 от ПР на ЗИД на ЗПСК през септември 2006 г. Изпълнителният съвет на Агенцията за следприватизационен контрол на свое заседание взема решение №337, основавайки се на новоприетата норма, да предприеме необходимите действия за вписване на законна ипотека върху имотите, собственост на „Кабиле ЛБ“ АД, за обезпечаване на своите вземания като представител на държавата по сключения от нея приватизационен договор с „Кабиле ЛБ-98“ АД.

Макар че цитираният § 8 бе отменен и отмяната бе обнародвана в ДВ, бр.34/2015 г., липсата на преходна разпоредба, която да разпростре действието си и по отношение

на започналите, но неприключили процедури по принудително събиране на вземанията на АПСК, довежда до извършената публична продажба на активите на дружеството-ищец. Следователно, приемането на §8 от ЗИД на АПСК, несвоевременното му отменяне от страна на Народното събрание и неподвиждането на преходни разпоредби, които да защитят интересите на увредените дружества, осигуряват предпоставките за всички действия на АПСК, приключили с публична продажба на имуществото на дружеството – ищец. Така то доказва наличието на пряка причинна връзка.

Относно обезщетението за причинените вреди

Съдът отделя специално място в мотивите си на този въпрос, макар че по претенцията за размера на имуществените вреди няма спорни моменти, тъй като тя се доказва с получената сума от извършената публична продажба на недвижимото имущество на дружеството ищец, в резултат на която по сметката на съдебния изпълнител постъпват 426 538 лева. Окръжният съд се позовава на практиката на Съда на ЕС, за да достигне до извода, че обезщетението, което държавата дължи, трябва да бъде равностойно на претърпяната вреда така, че да осигури ефективна защита на нарушеното право. При липса на разпоредби в правото на ЕС по отношение размера на дължимото обезщетение се прилагат принципите на процесуалната автономия, равностойността и ефективността. Съобразно разпоредбата на чл. 4 от ЗОДОВ, по който процесуален ред съдът посочва, че разглежда делото, държавата дължи обезщетение за всички имуществени и неимуществени вреди.

По-нататък в мотивите си той се здоволява да отбележи, че доколкото не може да се установи степента на принос за увреждането за всеки един от ответниците по отделно и в съответствие с принципа, залегнал в разпоредбата на чл. 53 от ЗЗД, те следва да отговарят солидарно, защото такава е законовата презумпция. Без значение в случая е обстоятелството (изтъкнато като възражение от Народното събрание), че само АПСК е получила сумите от публичната продажба на имуществото на ищеца.

Бих искала малко да разширя аргументите в тази насока, тъй като ми се струва, че с оглед вероятността за предявяването на множество подобни иски и затрудненията, които се създават пред засегнатите дружества в хода на съдебния процес именно в тази насока, е добре те да бъдат взети предвид. Налице е особен вид деликтна отговорност на държавата, основана на допуснато нарушение на правото на Европейския съюз, която може да бъде квалифицирана като обективна безвиновна отговорност.²² В настоящия случай е налице противоправно бездействие от страна на орган на законодателната власт да отмени разпоредба, която противоречи на общностното право. „Оставянето в сила, без да бъдат изменени, на национални разпоредби, които противоречат на правото на ЕС, е проява на противоправно бездействие(...)“

Без значение е фактът, че противоречащата на правото на ЕС разпоредба е приета преди присъединяването на съответната държава-членка към ЕС (т.н. „заварени положения“).²³ Бездействието по-нататък продължава и до настоящия момент, тъй като не е предвидена материалноправна разпоредба във вътрешното ни право, която да осигурява ефективна защита за случаите на причинените вреди на дружествата, засегнати от приемането на разпоредбата на § 8.

²² Виж Голева, П. цит. съч., с.37-43.

²³ Корнезов, А., Отговорност на държавата за нарушаване правото на ЕС, С., 2012, с.35-37.

Това противоправно бездействие на първия ответник е комбинирано с поредица от действия от страна на АПСК, в резултат на които се стига до принудителна продажба на активи на дружеството-ищец. Именно тези последователни във времето актове на двамата ответника, изразени чрез продължаващо бездействие от страна на първия и поредица от действия от страна на втория са довели до причиняването на единния вредоносен резултат. Поради това възниква и отговорността на държавата в лицето на ответниците да поправят вредите, които те са причинили в резултат от неизпълнението на задълженията ѝ, произтичащи от ДФЕС. Това е един от основните принципи на правото на ЕС, провъзгласен за пръв път в делото *Francovich*.

Солидарността на двамата ответници произтича от обстоятелството, че е налице неделим вредоносен резултат. Всеки от тях е допринесъл за претърпените от ищцовото дружество имуществени вреди. Между техните действия е налице неразривна логическа и правна връзка, които водят до реализирането на сложния състав на обективната извъндоговорна отговорност на държавата за вреди, претърпени в резултат на нарушаване правото на ЕС. Само в резултат на техните последователно извършени във времето действия (за АПСК) и бездействия (от страна на НС) се е стигнало до причиняването на вредата. От друга страна, нито едно от техните действия/ бездействия само по себе си, взето отделно, не би могло да доведе до настъпването на вредоносния резултат. Именно тази комбинация и последователност в поведението на двамата ответници, взети в тяхното единство, са довели до увреждането на ищцовото дружество, като причинната връзка е пряка, и не е опосредена, както се опитва вторият ответник да се оправдае, от действията на Службата по висванията или от тези на съдебния изпълнител.

Аргументите на окръжния съд по повод присъждането на обезщетение за неимуществени вреди

Намирам, че тази последна част от мотивите на окръжния съд внася съществен принос в съдебната практика, защото това е един от малкото случаи, когато български съд уважава иск за неимуществени вреди в полза на юридическо лице. Решаващият състав, позовавайки се на практиката на Съда на ЕС – Решение на Съда на ЕС от 19.11.1991 г. *Francovich and Bonifaci/Italy*, (съединени дела C-6/90 и C-9/90) и решение от 05.03.1996 г. *Brasserie du Pecheur u Factortame* (съединени дела C-46/93 и C-48/93), изтъква, че държавата дължи всички преки и непосредствени вреди от нарушение на общностното право.

Текстовете на ЗЗД не изключват изрично търговските дружества от субектите, които имат право да получат обезщетение за претърпени неимуществени вреди. Съдът дава примери с други закони, които предвиждат правото на подобно обезщетение, като напр. чл. 631а, ал. 1 и 2 от Търговския закон, съгласно който, когато молбата на кредитор за откриване производство по несъстоятелност бъде отхвърлена му се дължи обезщетение за неимуществени вреди; чл. 76а във вр. с чл. 76 и чл. 2 от Закона за марките и географските означения, в който също се предвижда притежателят на марката и лицензополучателят на изключителна лицензия – независимо дали са физически или юридически лица, да предявят иск за неимуществени вреди при нарушаване на правата им.

Съдът се позовава и на определение № 400 от 26.11.2013 г. по ч.гр.д. № 6155/2013 г. на ВКС. До касационно обжалване по това дело се стига след прекратяването на производството пред СРС по иск, предявен от дружество, за присъждането на неимуществени вреди. ВКС допуска касационното обжалване на осн. чл. 280, ал. 1, т. 3 от ГПК по поставения процесуалноправен въпрос, който е изведен от мол-

бата – дали юридическото лице е процесуално легитимирано да претендира обезщетение за неимуществени вреди от противоправно поведение, като приема, че той има значение за точното прилагане на закона, както и за развитието на правото. В своето определение, с което уважава частната жалба и връща делото на Софийския районен съд за продължаване на съдопроизводствените действия, съставът на II г.о. с докладчик Сн. Николова приема, че разпоредбата на чл. 45 ЗЗД не съдържа ограничения относно страните в правоотношението, възникнало от непозволено увреждане. Всеки е длъжен да поправи вредите, които е причинил другиму, в т.ч. и на юридическо лице. Според състава на ВКС липсва основание да се приеме изключване на възможността да се търси отговорност за неимуществени вреди от ЮЛ и в последващите разпоредби на закона, вкл. и на чл. 52 от ЗЗД чрез предявяването на такъв иск, което поставя въпроса и за осъвременяване на практиката в контекста на тази на Европейския съд по правата на човека.

Наред с това ВКС отбелязва, че съображенията на въззивния съд (оставил в сила определението на районния съд за прекратяване на производството) относно липсата на твърдяното от ищеца материално право поради невъзможността юридическите лица да търпят неимуществени вреди всъщност касае произнасяне по съществуващото на предявения иск, но не и понеговата процесуална допустимост. Затова определенията на въззивната инстанция и на първоинстанционния съд са отменени и делото е върнато на районния съд за продължаване на съдопроизводствените действия.

Окръжният съд подкрепя решението си да уважи исковата претенция за неимуществени вреди и с практика на Съда на Европейския съюз и на Европейския съд по правата на човека. Той се позовава на решението *Idromaccine Srl v. European Comiision* (дело T-88/09 от 08.11.2011 г., в което Съдът на ЕС се произнася съвсем категорично, че юридическите лица имат право на обезщетение за неимуществени вреди. По това дело италианското дружество *Idromaccine Srl* осъжда Европейската комисия да му заплати обезщетение за претърпените неимуществени вреди и съответните компенсаторни лихви, тъй като в Официалния вестник на Европейския съюз е била публикувана подвеждаща информация, засягаща доброто име и реномето на дружеството. Съдът на ЕС приема, че едно такова неблагоприятно представяне на *Idromaccine Srl* като предприятие, което не може да предостави услуги, съответстващи на действащите стандарти и така да изпълни договорните си задължения, засяга отрицателно доброто му име и реномето му, които сами по себе си имат търговска стойност.

Съдът възприема изложените аргументи от страна на дружеството ищец относно основателността на претенцията за неимуществени вреди с позоваване на практиката на Европейския съд по правата на човека, който многократно е присъждал подобен род обезщетения на юридически лица при установено нарушение на чл. 1 от Протокол 1 на Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи /ЕКЗПЧОС/. Той е имал повод в редица свои решения да приеме, че едно търговско дружество също може да претърпи неимуществени вреди, защото като правен субект в обществото то има атрибути, които могат да бъдат уронени от действията и бездействията на държавата – *Affaire Comingersoll S.A. c. Portugal, arrêt du 6 avril 2000, & 35; affaire № 48553/99, Sovtransavto Holding c. Ukraine, arret (satisfaction équitabile) arrêt du 2 octobre 2003, && 79-82.*

Основавайки се на анализа на националното право и практика, както и на практиката на международните съдилища, окръжният съд уважава претенцията за неимуществени вреди в пълния ѝ размер – 10 000 лева.

С това решение е преодоляно първото препятствие пред едно от дружествата, пострадали от незаконосъобразните действия на държавата. Предстоят съдебни акто-

ве на още две инстанции и изходът не е толкова ясен. Все пак, то добавя още една „тухличка” в сградата на правосъдие, което отговаря на изискванията за законност и справедливост.

Друг е въпросът дали се учим от допуснатите грешки и имаме ли това желание и воля. Последните действия на българския парламент дават повод за основателни съмнения.

IV. Законът за изменение и допълнение на Закона за банковата несъстоятелност и съответствието му с правото на ЕС

На 13 март 2018 г. бе обнародвано изменение и допълнение в посочения закон след разгорещени дебати не само в парламентарната зала, но и аргументирана критика от страна на авторитетни специалисти в областта на правото. Под благовидния предтекст – да се осигурят ефективни механизми за попълване на масата на несъстоятелността на банка, обявена в несъстоятелност (показателното е, че законопроектът е приет и визира проблема „Корпоративна търговска банка”), както и да се противодейства на схеми за вторичното разграбване на активите, закупени пряко или непряко с пари с такъв произход, всъщност се стига до преуреждането със задна дата на конкретни сделки и спорове във връзка с несъстоятелността на посочената банка. Приетите текстове нарушават не само редица конституционно гарантирани права, като правото на собственост, правото на равни условия за развитие на стопанската дейност, равенство на страните в процеса (като част от правото на справедлив процес).

Смушаващото е, че законодателната власт пряко измества съдебната, преуреждайки висящи правни спорове *ex lege* в своя полза. Смушаващо е и това, че някои от промените в закона са внесени по предложение на представител на органа, който е ответник по такива дела – проф. Валери Димитров, член на УС на Фонда за гарантиране на влоговете в банки. Смушаващо е, че на заседание на правната комисия в парламента представители на фонда и синдичите на банката сами са признали целта на измененията – да се промени формираната се вече постоянна практика на Софийски градски съд, който до този момент е отхвърлил с 16 свои решения исковете на синдичите (по чл.59, ал. 5 от ЗБН, прилагайки старата редакция на нормата) за прогласяване нищожността на сделки и извършени прихващания преди 14 ноември 2014 г., а по б има произнасяне и на Софийския апелативен съд.

В предложението, изготвено до Висшия адвокатски съвет за сезиране на Конституционния съд на Република България от адвокатите Г. Стойчев и А. Коларов, е изложено аргументирано искане да бъдат обявени за противоконституционни всички преходни разпоредби на закона, които му придават обратно действие.²⁴ В него са обосновани всички правни последици, които биха настъпили в резултат на приетите промени в закона, които ще засегнат правата на неограничен кръг субекти, тъй като с обратна сила се отрича правното значение на вписванията в публичните регистри и тяхната поредност, нарушават се правата на собственост на третите лица, придобили обект, който е служил за обезпечение на „Корпоративна търговска банка“, като са се доверили на публичните регистри. При това в закона не е предвидено никакво обезщетение или друга правна възможност за добросъвестния приобретател да се защити. Законът ще намери приложение и за откритите до датата на влизането му в сила производства по несъстоятелност. На синдичите и на Фонда е дадена възможност да

²⁴ Електронно издание на в-к „Капитал“ -

https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2018/06/05/3189895_advokaturata_sushto_obmislia_da_sezira/

предявяват иски за обявяване на недействителност на сделки с акции и дялове от капитала на търговски дружества, които са сключени валидно според действащия закон към момента на извършването им.

Не е предмет на настоящата статия да бъде извършван подробен анализ на несъвършенствата на този закон и последиците за множество физически и юридически лица. Намирам обаче, че той влиза в явно противоречие с правото на ЕС и по-специално – с чл.63 и 49 от ДЕС. Както беше посочено по-горе, всички ограничения върху движението на капитали между държавите-членки и между държавите-членки и трети страни, както и всички ограничения върху плащанията между тях, се забраняват. Както и в анализирания подробно в третата част на настоящата статия казус с образуваната наказателна процедура от Европейската комисия срещу България по повод приемането на § 8 от ЗПСК, така и в настоящия случай приетите промени в преходните разпоредби на ЗИД към Закона за банковата несъстоятелност представляват държавна мярка, с която се въвежда специално държавно право и се нарушават заложените в Договора принципи на свободно движение на капитали (чл.63 от ДФЕС) и свободно право на установяване (чл.49 от ДФЕС).

Доколкото искът за обезщетяване за вреди, причинени от държава-членка в резултат на нарушение на правото на ЕС представлява самостоятелно правно средство за защита, неговото предявяване не е обусловено от наличието на решение на Съда на ЕС, постановено в производството за установяване на нарушения по чл. 258 или 259 ДФЕС. Както посочва Съдът на ЕС в т. 95 от решението *Brasserie du Pêcheur и Factortame* (съединени дела C-46/93 и C-48/93) „поставянето на обезщетението за вреди в зависимост от изискването за предварително установяване от Съда на неизпълнение на задължение по общностното право, за което носи отговорност държавна членка, би било в противоречие с принципа на ефективност на общностното право, тъй като то би изключило правото на обезщетение, докато за презумираното неизпълнение на задължение Комисията не предяви иск на основание чл. 258 от Договора и Съдът не го установи. Правата в полза на частноправните субекти, които обаче произтичат от общностните разпоредби и имат пряко действие във вътрешния ред на държавите членки, не могат да зависят от преценката на Комисията дали да предяви иск по чл. 258 от Договора срещу държава членка, нито от постановяването от Съда на евентуално решение за неизпълнение на задължения от държава членка”.

Нещо повече, предявяването на подобен иск не зависи и от предварителната отмяна на националния акт, с който са причинени вредите. В своето решение по делото *Ferreira da Silva e Brito*, (дело C-160/14, ECLI:EU:C:2015:565, т.46-60)²⁵ Съдът на ЕС разглежда съвместимостта на разпоредба на португалския закон, предвиждаща, че иск за обезщетение за вреди от съдебен акт, трябва да се основава на предварителна отмяна на вредоносното решение. Той достига до заключението, че национална правна уредба, която налага като предварително условие отмяна на вредоносното решение, постановено от тази юрисдикция, когато тази отмяна на практика е изключена, противоречи на правото на ЕС.

Доразвивайки тази идея и прилагайки принципа на аналогията, бихме могли да добавим, че не е необходимо дадена законова норма да бъде обявена за противоконституционна или отменена, за да възникне правото на обезщетение за причинените

²⁵ Цитираното решение, както и тезата за пряката приложимост на правото на ЕС при иски за вреди от допуснати нарушения на националното законодателство на това право, са изложени в монографията на Костов, Ст., цит.съч, с. 218-220.

на отделния правен субект вреди, ако тя сама по себе си противоречи на правото на ЕС.

Ето защо намирам, че не е необходимо българският съд да изготвя преюдициални запитвания, нито пък че трябва да се изчака евентуалното стартиране на поредната наказателна процедура от страна на Европейската комисия срещу България (ако тя бъде сезирана). По силата на директния ефект на правото на ЕС и примата, който то има по отношение на българското право, националният съд е длъжен да го приложи пряко и да не се съобразява с тези норми от закона, които му противоречат. Вярно е, затова се иска смелост и съвест.

Литература:

1. Голева П. Деликтно право, С., Феня, 2011.
2. Голева, П. Ролята на Съда на Европейския съюз за прилагане отговорността на държавата за нарушаване правото на ЕС – Юридически свят, 2012, № 2,35-46.
3. Иванов, Е. Ангелов, Д. Отговорността на държавата за вредите, настъпили вследствие нарушаване правото на ЕС.-
<http://gramada.org/%D0%BE%D1%82%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D1%8A%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BD/>
4. Капитал, електронно издание -
https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2018/06/05/3189895_advokaturata_sushto_obmislia_da_sezira/
5. Костов, Ст. Извън договорната отговорност на ЕС и на държавите членки. С.: Сиби, 2017.
6. Корнезов, А. Отговорността на държавата за нарушаване правото на ЕС.:Сиела, 2012
7. Корнезов, А. Несъответствието на ЗОДОВ с правото на ЕС – Правен свят, 7 февруари 2014, <http://legalworld.bg/34306.nesyotvetstvieto-na-zodov-s-pravoto-na-es.html&orderby=2>
8. Симеонова-Коруджиева, Д. Отговорност на държавата за нарушаване правото на ЕС.- Норма, 2017, 5; 4 май 2017 -
<http://www.law-firm-bg.com/%D1%82%D1%8A%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE/%D0%BE%D1%82%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B0%D1%80%D1%83%D1%88%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D0%B5%D1%81/>